AUNIOS

Nº 22

ABRIL 2017

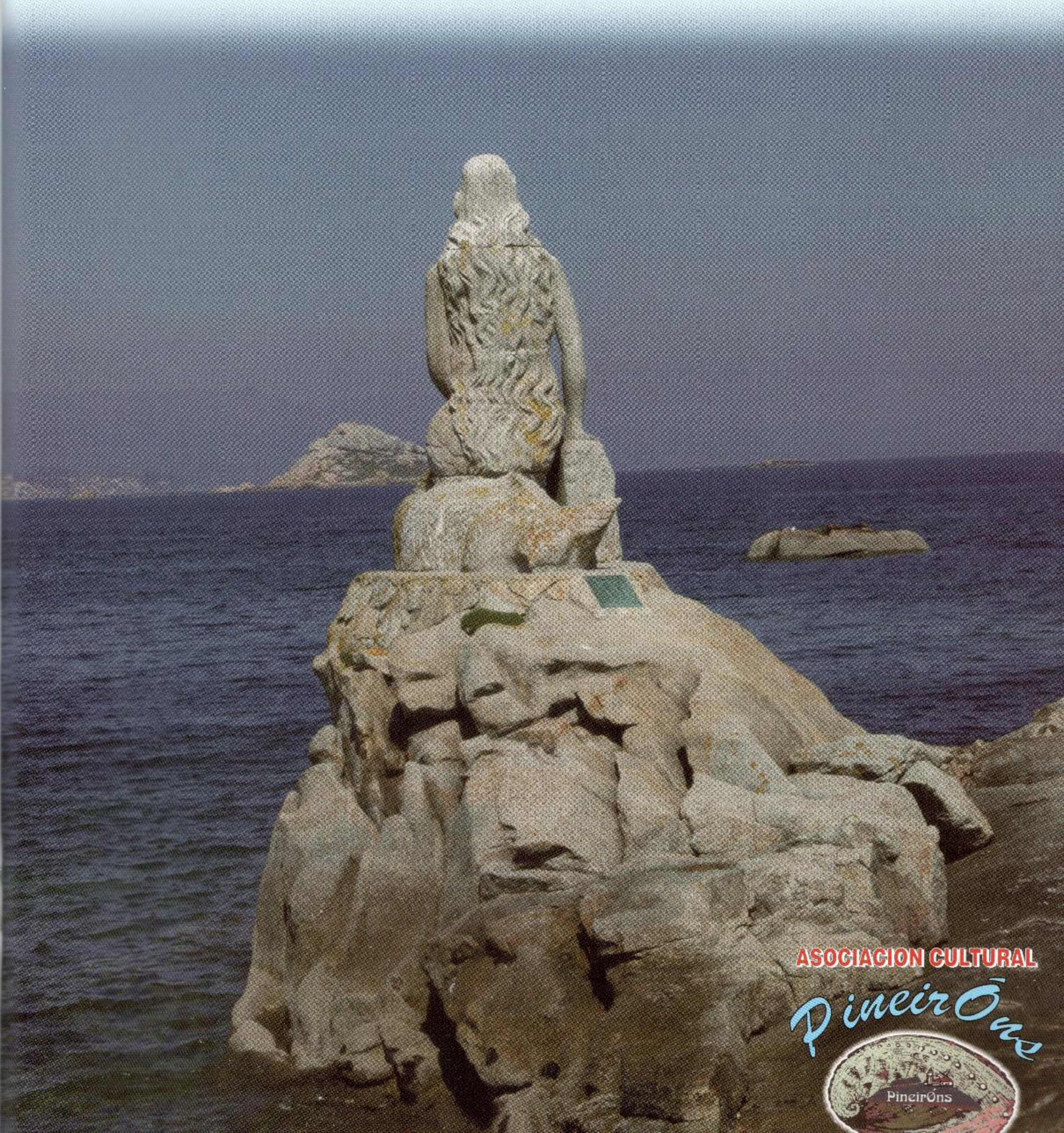

de Ons para dicir o St° sacrificio da Misa, a cuxo punto penso trasladarme polos intereses que necesito neste tempo de orfandade, o que non deixará de ser útil aos mesmos insulares pola súa incomunicabilidade que lles ocasiona o mar"[16].

Para tomar unha decisión sobre este asunto o arcebispo solicitou dalgúns párrocos coñecedores da realidade de Ons ou coñecedores do freire para que lles transmitira as súas impresións e coñecementos sobre o tema.

O primeiro que respondeu foi o párroco de Noalla (xa citado anteriormente-nota 15) e no relacionado a que parroquia pertence Ons resposta: "*dise que desta parroquia referida de Noalla*". E ante se é necesario ou non permitir edificar a igrexa e manter un cura (neste caso o freire) "*constituíuse o ano pasado alí un almacén*[17] *que subsiste e atraerá alí moitos operarios todos carecen de misa e do máis que poda ofrecerse...*"

Logo sería o cura de Beluso, Eugenio Adrán (21-2-1838) que polo seu interese transcribo na súa totalidade:

"Que a Illa de Ons estivo sen habitantes dende fai moito tempo ata o ano de oitocentos nove en que algúns labradores da parroquia de Stª Mª de Beluso, e outras parroquias pasaron a cultivar nela algún que outro permanecerá alí; pero todos os demais se deteñen o tempo que necesitan para cultivar e recoller os seus froitos e logo se veñen aos seus propios fogares; tamén o fan, e o mesmo os que alí se fixaron, todas as veces que lles acomete algunha enfermidade para coidarse e recibir o pasto espiritual dos seus respectivos párrocos e noutras varias ocasións, a cuxo efecto, polo menos os desta parroquia teñen alugado un barco que pasa a dita illa todas as semanas. Non hai dúbida que a maior parte dos expresados cultivadores pasan a mes e aínda a meses naquel punto sen o Sto. Sacrificio da Misa. Non obstante respecto á solicitude que motiva o sobredito oficio non son capaz de calcular as vantaxes e os prexuízos que poida orixinarse da súa concesión xa por arte do señorío que se casa con algún dereito de intervir directa ou indirectamente, xa dos párrocos cuxos cultivadores sexan propios fregueses e especialmente de aquel que polo seu ministerio corresponde a xurisdición da Illa, xa por outras razóns que alcanzarán a penetración dos Sres Gobernadores, e as que acaso tería presente noso Exmo. e dignísimo Prelado cando na visita deste partido habéndolle chamado a atención sobre o particular algúns Srs Párrocos, segundo o oído, nada resolveu. Non puiden pescudar con certeza a que parroquia pertence a Illa. Só por tradición se sabe que unha imaxe de Nosa Señora que se atopa nesta igrexa no altar colateral do evanxeo veu da antiga igrexa da Illa, e era a súa patroa coa advocación de Santa María de Ons igualmente que veu a pila bautismal da expresada antiga igrexa, e a que hoxe sirve nesta p° a auga bendita entrando pola porta principal á man esquerda o que da fundamento a crer o que a referida igrexa da Illa era agregada a esta ou polo menos que suprimida no seu distrito da xurisdición do párroco que o sexa desta".

Tres días despois recíbense no secretariado da cámara do arcebispado de Santiago a contestación por parte do cura de Bueu, Andrés Pérez Lapido. As respostas son case calco da dadas polo cura de Beluso:

"Informado lle adxunto oficio que V. se serviu dirixirme procuro informarme de varios suxeitos que puidesen orientarme do que dito oficio manifeste. [..]

Non obstante respecto á solicitude que motiva o citado oficio non son capaz de calcular as vantaxes ou prexuízos que puideran orixinarse da súa concesión xa por parte do Señorío que se crea con algúns dereitos de intervir directa ou indirectamente cuxo preito se está ventilando polo Sr. Marqués de Valadares na Audiencia da Coruña y xa dos párrocos, cultivadores sexan propios fregueses, e particularmente de a quen pertence a Illa e xa por outras razóns [...] No puiden pescudar con certeza a que parroquia pertence a Illa; só souben de suxeitos de moita idade que por tradición se dicía cunha pila de auga bendita que hoxe hai na parroquia de STª Mª de Beluso viñera da Pila de Ons, así tamén como a imaxe da Nosa Señora que se di que foi a Patroa de Stª Mª de Ons na illa, que está colocada ao lado do evanxeo, coa devoción da Virxe do Carme na referida igrexa de Beluso..."

Interesante foron as respostas ás preguntas polo monxe exclaustrado, por se Ons fora ou non parroquia, etc. dadas no mes de marzo dese mesmo ano de 1838 polo cura de Vilaboa, José Quirós y Araujo:

"... Noutro tempo houbo alí Igrexa bastante cómoda; aínda subsisten as súas paredes medias derrubadas; e sobre a porta maior se len estas palabras =Santa María=

Uns informantes me din non teñen noticias seguras se é parroquia; e quen era o seu Patrón ou Presentador; outros din que a Pila Bautismal de alí se atopa na Parroquia de Stª María de Beluso; outros din que está na parroquia de Portonovo; de todas maneiras estea aquí ou alí a Pila Bautismal, se da coñecer que era Parroquia.

Por outro conduto souben que a presentación de aquela correspondía ao Sr. Marqués de Valadares, quen se atopa na actualidade disputando o seu dominio temporal..."

Logo fai un alegación para que no se lle permita ao monxe edificar igrexa e ter parroquia nos seguintes termos:

"... sen embargo se a solicitude do P. Mos é piadosa, el non é acredor deste encargo nin capaz de dar o paso espiritual con edificación porque segundo meu informe, é criatural e residente á parroquia de Cesantes do bispado de Tui, non ten ansias de confesar, e está celado e oficiado polo seu Prelado é bastante bulicioso."

Como curiosidade dicir que por estas datas, 8 de xaneiro de 1841 nace a primeira insular que sería bautizada na parroquial de Beluso.

No 1842 o presidente da Deputación recibe unha carta asinada por 30 persoas da illa de Ons para queixarse dos inconvenientes que supón para eles que Ons estea adscrito a Sanxenxo. A carta estaba asinada en Beluso.

Con respecto á opinión dos moradores da illa no que atinxe a se querían ou non que houbera parroquia en Ons vémolo claramente reflectido, entre outras cousas de interese, noutro informe ao arcebispado, do párroco de Vilaboa, en outubro de 1847:

"... Teñen unha lancha ben aparellada que existe na mesma Illa; e se pon no peirao antes de nacer o sol todos os días de precepto para recibir as xentes e conducila a Beluso con obxecto de que oian misa como o verifica. O Marqués adoptou este medio para que facilmente poidan gozar dos auxilios espirituais xa que os poucos moradores que na Illa hai, e os cultivadores eventuais ata agora protestaron que non consentirían que se fundase alí parroquia porque no queren desprenderse das freguesías á que pertencen fóra da

---

[16] Carta ao arcebispo. Arquivo Diocesano. Cartafol 60 (antes Mazo 1141)

[17] Fai referencia á salga que en 1837 fixera a residente na Praia de Beluso, Mª Rosa Aballe. Artigo que pode lerse na revista Aunios nº 19 páx. 9-14, nas webs que se redireccionan desde http://bueu.ga ou xa directamente ao artigo en https://goo.gl/EDDbsJ